

Jak ženy utváří jazykovou změnu

Příklad protetického /v/

Mgr. Jan Chromý, Ph.D.

Protetické /v/ v Českých Budějovicích

- 40 respondentů
 - 10 mužů a 10 žen z mladší generace (20–30 let)
 - 10 mužů a 10 žen ze starší generace (60–70 let)
 - narození v ČB, žijí tam, alespoň jeden z rodičů z ČB, druhý může být odjinud z Čech
- nahrávající
 - jedna osoba, pocházející z ČB
 - nahrávané osobně znala, případně alespoň zprostředkovaně

Zkoumané faktory

- jazykové
 - přítomnost – nepřítomnost prefixu
 - délka tokenu
 - slovní druh
 - domácí – cizí slovo
 - slovní druh
 - pozice ve slově (na začátku – v kořeni po morfematickém švu)
 - foném následující po /o/
- sociální
 - pohlaví
 - věk

Analyzovaná data

- 37 cca hodinových rozhovorů

	mladší generace	starší generace
ženy	10	9
muži	10	8

- zahrnuty všechny potenciální výskyty protetického /v/
- celkový poměr
 - /ø/: 3895; /v/: 4043

Vliv věku

- starší mluvčí užívají /v/ mnohem více než mladší

	<i>/ø/</i>	<i>/v/</i>	celkem
starší	977 (31,19 %)	2155 (68,81 %)	3132
mladší	2918 (60,72 %)	1888 (39,28 %)	4806
celkem	3895	4043	7938

Vliv genderu

- ženy užívají protetické /v/ méně než muži, a to v obou generacích

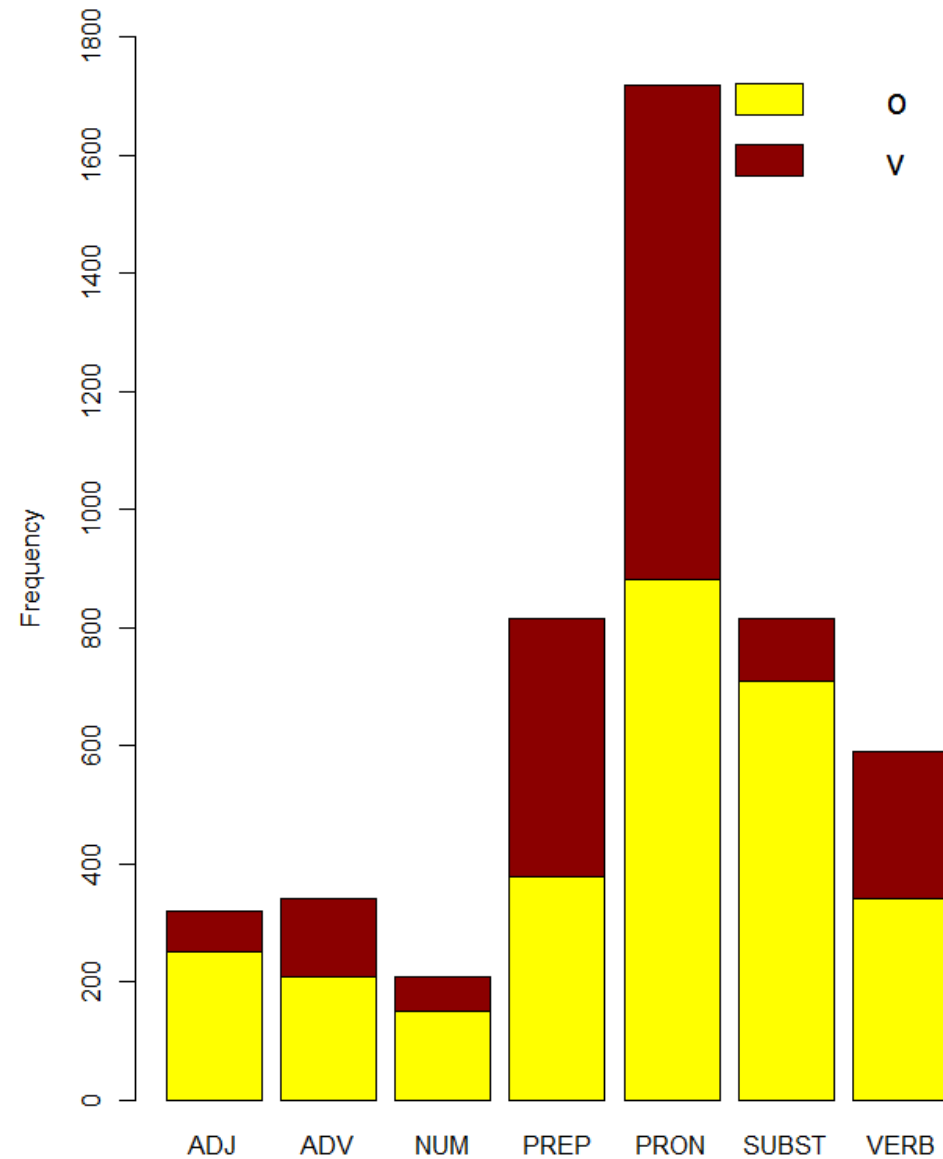
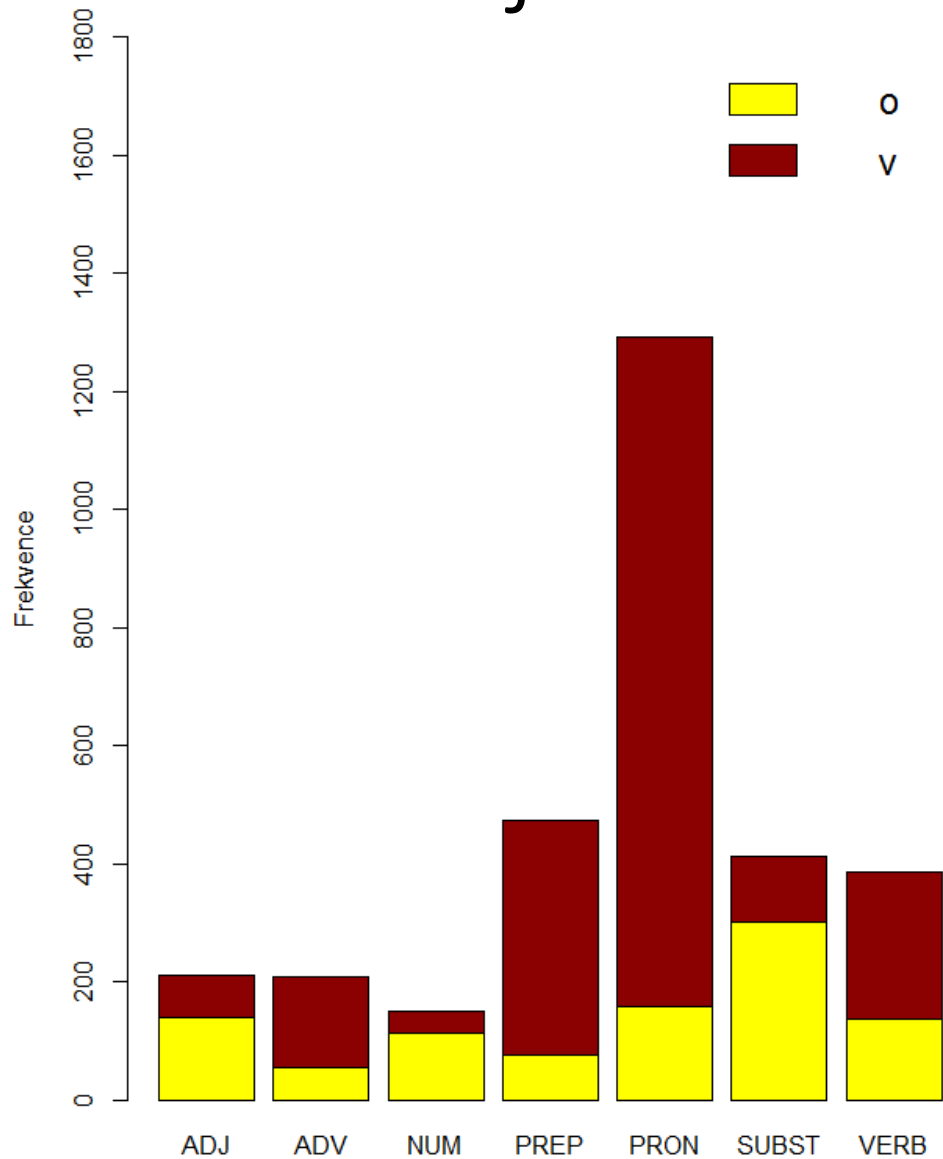
	starší		mladší	
	/ø/	/v/	/ø/	/v/
ženy	595 (34,2 %)	1145 (65,8 %)	1788 (69,76 %)	775 (30,24 %)
muži	382 (27,44 %)	1010 (72,56 %)	1130 (50,38 %)	1113 (49,62 %)

Slovní druh jako faktor

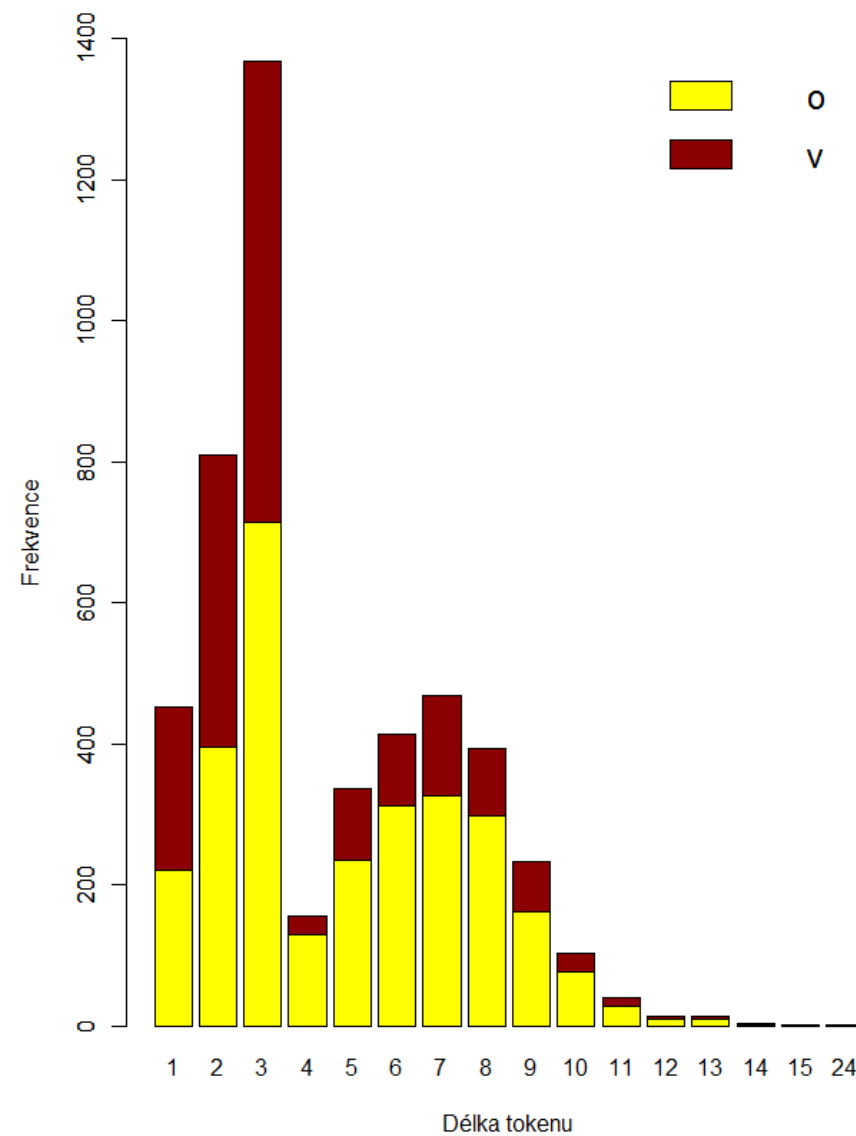
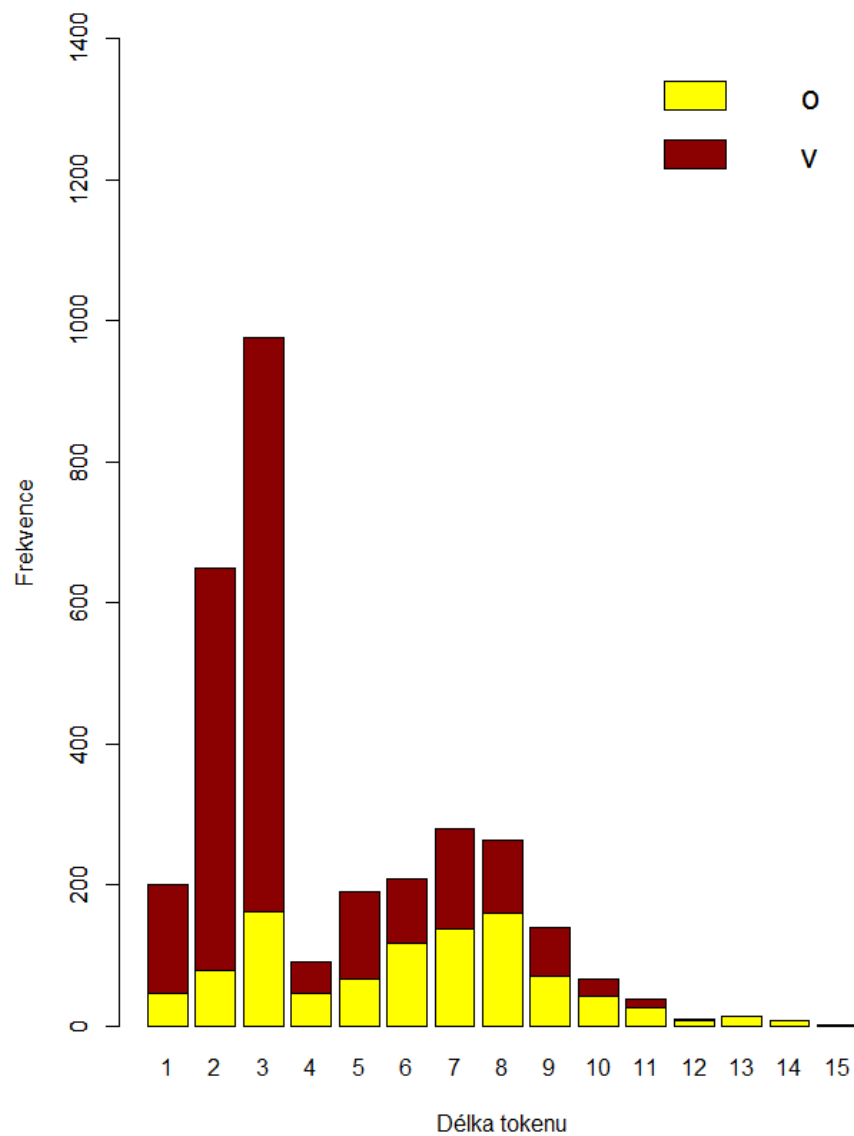
- mezi slovními druhy jsou velké rozdíly

	starší		mladší	
	/ø/	/v/	/ø/	/v/
adjektiva	140 (66,04 %)	72 (33,96 %)	250 (78,12 %)	70 (21,88 %)
adverbia	54 (25,96 %)	154 (74,04 %)	207 (60,7 %)	134 (39,3 %)
numeralia	112 (74,17 %)	39 (25,83 %)	150 (72,46 %)	57 (27,54 %)
prepozice	77 (16,31 %)	395 (83,69 %)	378 (46,44 %)	436 (53,56 %)
pronomina	157 (12,15 %)	1135 (87,85 %)	881 (51,28 %)	837 (48,72 %)
substantiva	300 (72,82 %)	112 (27,18 %)	710 (87,01 %)	106 (12,99 %)
verba	137 (35,58 %)	248 (64,42 %)	342 (57,97 %)	248 (42,03 %)

Slovní druh jako faktor

Délka tokenu jako faktor

Další faktory

- relativně omezená data, ale zdá se, že se jedná o faktory mající vliv na (ne)užívání protetického /v/

Faktor	starší		mladší	
	/ø/	/v/	/ø/	/v/
Uvnitř slova	29	9	72	12
Cizí slova	55	6	102	7
Vlastní jména	18	0	26	0
/v/ či /f/ po /o/	16	4	17	0

Binomický smíšený model: fixní efekty

Fixní efekty		Odhad (SE)	p
Regresní konstanta		1,793 (0,382)	< 0,001
Věková skupina (mladší)		-1,745 (0,429)	< 0,001
Gender (muž)		0,919 (0,428)	< 0,05
Délka tokenu		-0,124 (0,025)	< 0,001
Přítomnost prefixu		0,708 (0,116)	< 0,001
Slovní druh	Adjektivum	-1,925 (0,181)	< 0,001
	Adverbium	-0,729 (0,172)	< 0,001
	Numeraliium	-2,033 (0,158)	< 0,001
	Prepozice	-0,194 (0,094)	< 0,05
	Substantivum	-2,697 (0,138)	< 0,001
	Verbum	-0,759 (0,178)	< 0,001
Pozice uprostřed slova		-1,097 (0,284)	< 0,001
Výpůjčka		-1,378 (0,34)	< 0,001
/v/ či /f/ po /o/		-2,232 (0,623)	< 0,001

Binomický smíšený model: náhodné efekty

Náhodné efekty	Rozptyl	Směrodatná odchylka
Mluvčí	1,647	1,283

- užívání protetického /v/ je rovněž ovlivňováno dalšími sociálními faktory
 - otázka je, zda je tento vliv náhodný, nebo systematický

Shrnutí

- protetické /v/ v běžné mluvě v Českých Budějovicích ustupuje
- tato probíhající změna se zdá být vedená ženami
 - řada zahraničních výzkumů ukazuje, že ženy se přiklání více k prestižnějším variantám než muži
- roli na užívání protetického /v/ mají i další faktory
 - prefixace, slovní druh, vypůjčenost, délka tokenu, pozice ve slově, fonologické okolí
- je třeba výsledky doplnit o jemnější, postojové údaje